

Список використаних джерел

1. Цуканов А.В., Кокодей Т.А. Реалізація економічних методів обробки фінансово-економічної інформації в GRETЛ. Севастополь: Видавничий центр НТУ, 2008.
2. Бугрій О.М. Конспект лекцій з навчальної дисципліни "Дискретні моделі статистики". Львів, 2023.
3. Скасків О.Б. Конспект лекцій з навчальної дисципліни "Теорія ймовірностей і математична статистика" Львів, 2021.
4. Овчиннікова О.Р. Моделі регіональної міграції населення, Хмельницький, Видавничий центр Хмельницький національний університет, 2017.
5. Adkins.L.C. Using GRETЛ for Principles of Econometrics, 5th Edition, Oklahoma State University, 2018.
6. Головне управління статистики у Львівській області URL: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>

СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Ішук Ярослава Володимирівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри математичного
моделювання та статистики,
Київський національний економічний
університет імені В. Гетьмана

Війна в Україні – це удар не лише по населенню, яке проживає в країні сьогодні, але й по майбутнім поколінням та її демографічному майбутньому, є наразі однією з головних загроз демографічної безпеки.

Через повномасштабне вторгнення Росії в Україні різко скоротилось чисельність населення. На початку 90-х років Україна мали рекордні для себе показники чисельності населення – біля 52-х мільйонів людей. Але потім тенденції, характерні для колишніх радянських республік, проявилися і в Україні. Після здобуття незалежності через низьку народжуваність, відносно високу смертність і високий рівень еміграції чисельність населення постійно зменшувалася. Тенденція до зниження була переломлена з покращенням соціально-економічних умов у першому десятилітті 21-го століття, але знову виникла у 2013-2014 роках, коли посилилася політична нестабільність (російська анексія Криму та війна на Донбасі).

За даними Євростату [1] на 1 січня 2022 року, менш ніж за два місяці до російського вторгнення, чисельність населення становила майже 41 мільйон осіб. Державна служба статистики України [2] наводить останню цифру

чисельності населення на 1.01. 2022 року, яка становить 41 167,3 осіб. Таким чином у 2022 році українців стало на 8 мільйонів менше, ніж у 1990-х.

Головною проблемою демографічної безпеки України після початку повномасштабного вторгнення є внутрішня і зовнішня міграція.

За даними Міністерства соціальної політики, статус внутрішньо переміщених мають трохи менш як 4,9 млн осіб (60% — жінки, 40% — чоловіки). Якщо ж порівнювати динаміку, то за останні пів року кількість ВПО практично не змінилася, зменшившись лише на 21 тис. осіб [3].

Зовнішню міграцію оцінити взагалі дуже важко. Ще до початку війни приблизна кількість мігрантів, які були на постійному проживанні в інших країнах, оцінювалась в 1,5-3 мільйони. Вони не стояли на обліку в будь-яких організаціях, частина нелегальна, частина вже була легалізована і мала роботу.

Інформацію про зовнішню міграцію з початку війни повідомляє Міністерство закордонних справ (МЗС) України, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), а також Державна прикордонна служба (ДПС) України.

За інформацією МЗС [4], станом на 21 червня 2023 року за кордоном перебувало 8 млн 177 тисяч українських громадян — близько 20% наявного населення України до 24 лютого 2022 року. Майже половина українців перебуває лише в трьох країнах: Польщі — 22%, Німеччині — 15% та США — 11%. Але тільки 6% українців за кордоном стоять на консульському обліку.

З інформації, опублікованої УВКБ ООН [5], можна зробити висновок, що протягом періоду з 24 лютого минулого року до 26 червня 2023 року з України виїхало і не повернулося приблизно 6,29 млн осіб. З середини жовтня 2022 року цей показник продовжує зростати. Якщо відсіяти російські та білоруські дані через сумніви в їхній достовірності, то за розрахунками УВКБ ООН протягом вказаного періоду зафіксовано 20,64 млн виїздів з України та 14,34 млн в'їздів.

У відповідності до інформації, наданої ДПС [6], з 24 лютого 2022 року по 1 травня 2023 року спостерігається від'ємна різниця між виїздами та в'їздами українців за кордон, яка складає 2 мільйони 686 тисяч осіб. У квітні 2023 року від'ємне міграційне сальдо зросло на 31 тисячу перетинів. Цей приріст є невеликим у порівнянні із справжнім масовим виїздом протягом грудня 2022 - березня 2023 року, коли від'ємне сальдо збільшилося на понад 1,8 мільйона осіб.

Ще одним джерелом інформації про актуальну кількість мешканців України, можуть бути дані мобільних операторів. Цю інформацію для оцінки наявного населення український уряд вже використовував у 2019 році. За даними Національної комісії з питань регулювання зв'язку, станом на червень 2023 року в мережі мобільного зв'язку України було 48,3 млн активних карток. Оскільки у цьому звіті вказано, що в середньому на 100 жителів України припадає 143 картки, можна припустити, що на території нашої держави перебуває не більш як 33,8 млн жителів. Використовуючи такий спосіб розрахунку, можна припустити, що кількість мешканців України станом на 6 червня 2023 року порівняно з 31 грудня 2021 року зменшилася на понад 7 млн осіб.

У листопаді 2022-го понад половину українських біженців склали діти (52%). Близько 14% від усіх біженців – діти до 5 років, приблизно стільки ж дітей 6–9 років та 10–13 років. Далі йдуть жінки у віці 35–49 років (18%), загалом серед дорослих біженців жінки становлять частку у 83,4%. Типовий портрет українського мігранта – це жінка з вищою освітою та двома дітьми [5].

Найбільшою загрозою демографічної безпеки є те, що велика кількість біженців не повернуться додому: чим довше триває війна, тим більше вони влаштовують життя в іншій країні, а декому просто нема куди повертатися. Згідно із дослідженням Центру економічної стратегії, назавжди залишитися за кордоном можуть до 3,3 мільйонів наших громадян [8].

Рівень працевлаштування українців в країнах Європи доволі високий.

Найвищий рівень зайнятості українських біженців – у Польщі: 65% українців працездатного віку знайшли роботу. У Польщі, зазначимо, найбільше переміщених з України осіб – понад 950 тисяч. На другому місці – Велика Британія: у країні, куди від війни виїхали 246,8 тисяч українців, 61% знайшли роботу. У Швеції працевлаштувалися 56% переселенців з України, у Литві – 53%, Чехії – 51%. У Данії, Нідерландах, Естонії на роботу влаштувалися 46% українських біженців [9].

Близько третини українців працевлаштувалися у Франції, в Ірландії роботу знайшли 28% біженців. Найнижчий рівень зайнятості серед переміщених осіб з України в Німеччині, Італії та Швейцарії – по 19%.

Інформацію про наміри українців про повернення подає УВКБ ООН. Дані опитувань наведені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Інформація про наміри українських біженців

Чи маєте Ви намір повернутися в Україну?	Вересень 2022	Лютий 2023	Червень 2023
У найближчі 3 місяці	13	12	14
У майбутньому	68	65	62
Не вирішили	15	18	18
Не мають намірів повертатися	4	5	6

Джерело: складено автором за даними УВКБ ООН

Основними причинами небажання повертатися додому є небезпека в своєму регіоні, руйнування житла та проблеми в працевлаштуванням.

Чим довше українці залишаються за межами країни, тим менше шансів на їх повернення. Крім того треба бути готовим ще до однієї хвили післявоєнної міграції - значного відтоку чоловічого населення України для “возз'єднання родини”.

Демографічне майбутнє для України сіре.

За найбільш песимістичним прогнозом, за розрахунками Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи [10], такі фактори, як надмірна смертність, міграцією та зменшення кількості новонароджених може призвести до скорочення населення України з нинішніх близько 37 мільйонів до

26 мільйонів вже за 10 років. Відповідно до звіту ООН «Перспективи світового народонаселення» за 2022 рік [11], наша країна втратить щонайменше 30% свого населення.

За оптимістичним прогнозом, якщо війна закінчиться наприкінці 2024-го – на початку 2025-го року, можна очікувати, що через 10 років нас буде приблизно 30-31 мільйон населення. Уже цитоване дослідження ООН прогнозує, що країна втратить щонайменше 20% свого населення .

Зараз, під час війни, міграційний чинник є основною загрозою демографічної безпеки України. Бо втрати внаслідок надлишкової смертності та недостатнього рівня народжуваності набагато менше міграційних втрат.

Демографічна перспектива України залежить від того, коли закінчиться війна, що довше вона триває, то менша ймовірність повернення емігрантів, більше людей помре і тим нижче буде народжуваність. Тож, імовірно, повернення додому українців вимагатиме значних зусиль України і держав-партнерів для створення сприятливих безпекових, гуманітарних та економічних умов.

Список використаних джерел:

1. Eurostat. Language selection European Commission. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/search/-/search/estatsearchportlet_WAR_estatsearchportlet_INSTANCE_bHVzuvn1SZ8J?text=Population+statistics+at+regional+level&_estatsearchportlet_WAR_estatsearchportlet_INSTANCE_bHVzuvn1SZ8J_collection=&_estatsearchportlet_WAR_estatsearchportlet_INSTANCE_bHVzuvn1SZ8J_theme=
2. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Державне підприємство "Інформаційно-обчислювальний центр" - ДП ІОЦ. Державне підприємство "Інформаційно-обчислювальний центр" - ДП ІОЦ. URL: <https://www.ioc.gov.ua/dashboardVpo/>
4. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/oficijni-dokumenty>
5. Ukraine UNHCR. UNHCR. URL: <https://www.unhcr.org/countries/ukraine>
6. Звіти. Державна прикордонна служба України. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/zviti/>
7. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку /Зв'язок та інформатизація. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку/Головна. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=138&language=uk>
8. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Фінальний звіт - Центр економічної стратегії. Центр економічної стратегії - Неурядовий дослідницький центр з питань економічної політики. URL: <https://ces.org.ua/refugees-from-ukraine-ukr-final-report/>

9. В яких країнах Європи найбільше працевлаштованих біженців з України. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/11/20/infografika/suspilstvo/yakux-krayinax-yevropy-najbilshe-pracevlashtovanyx-bizhencziv-ukrayiny>

10. МІГРАНТИ З НЕВРЕГУЛЬОВАНИМ СТАТУСОМ В УКРАЇНІ. АНАЛІТИЧНЕ РЕЗЮМЕ. URL: https://idss.org.ua/arhiv/IRREGULAR%20MIGRANTS%20IN%20UKRAINE_ENG_FINAL.pdf

11. 8 мільярдів життів, безмежні можливості – аргументи на користь прав і вибору”. URL: https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/swop2023-english-230329-web_5.pdf

12. Ukrinform. Кількість українців та їх міграція за кордон через війну. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-kilkist-ukrainciv-ta-ih-migracia-za-kordon-cerez-vijnu.html>

ДЕМОГРАФІЧНЕ СТАРІННЯ У КРАЇНИХ ЄВРОПИ: РОЗСЕЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ

Виноградова Марія Володимирівна,

аспірант економічного факультету,
кафедра статистики,

інформаційно-аналітичних систем і демографії;

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Чисельність та статеві-віковий склад населення залежить одночасно від трьох демографічних процесів: народжуваності, смертності та міграції. Протягом другої половини ХХ століття чисельність населення світу збільшилася у 2 рази. Люди, народжені у 1945-1960 рр., забезпечували зростання світової економіки високими темпами. Розвиток медицини, технологій та розширення сфери соціальних послуг дозволили в цілому жити довше і в кращих умовах; це у свою чергу зумовило зростання середньої очікуваної тривалості життя. Міжнародна міграція також є причиною змін вікових структур населення в окремих країнах та регіонах. У країнах імміграції процес старіння тимчасово уповільнюється, бо в основному мігранти – це економічно активне населення працездатного віку.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації прискорило депопуляцію та виродження вікової структури населення, спричинивши справжню демографічну катастрофу в Україні: десятки тисяч загиблих та поранених, мільйони внутрішньо переміщених осіб та емігрантів.

Станом на 14 листопада 2023 року, за підрахунками Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), в Європі перебуває 5 млн 895 тис. українських переселенців. За межами Європи перебуває ще майже